

Η ευρωπαϊκή πολιτική ως τομέας της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Απόψεις, δράσεις και μέσα

για την κατανόηση των νέων προκλήσεων της ΕΚ/ΕΕ

Αθανάσιος Κοτσίρης*

«Η πορεία της Ευρώπης αποτελεί αυτοτελές πρόβλημα με την δική του σημασία, ίσως μάλιστα θα το αποκαλούσα το σημαντικότερο της εποχής μας, ιδιαίτερα δε σε ό,τι αφορά την Ελλάδα». Λόγια του Πρέσβη μας κ. Β. Θεοδωρόπουλου, που νομίζουμε πως μπορούν να θεωρηθούν και η βάση για την εισήγησή μας. Το αντικείμενο της εισηγήσεώς μας δεν είναι κάτι το καινούργιο. Σχεδόν σε όλα τα Κ-Μ της Ε.Ε. αλλά και στις άλλες ηπείρους, άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο, έχει γίνει αντικείμενο ανάλυσης, ερμηνείας, διατύπωσης θέσεων και βεβαίως εντόνων προβληματισμών. Η Ευρώπη πλέον, και όχι απλώς η ΕΚ/ΕΕ τα προηγούμενα χρόνια υπήρξε ένα συνεχές θέατρο με πολλά έργα που είχαν ως θέμα τους τις ποικίλες συγκρούσεις, τα τελευταία 50 χρόνια έχει επιδοθεί σε μια πρωτόγνωρη από πλευράς ουσίας και από πλευράς τύπων και διαδικασίας επιχείρηση ενοποίησης που γνωστό σε όλους μας, ευρωπαϊκό - ενωσιακό εγχείρημα». Η Ελλάδα λοιπόν και ιδιαίτερα η ελληνική εξωτερική πολιτική, της οποίας ένας από τους σημαντικότερους βραχίονές της είναι η ευρωπαϊκή πολιτική καλείται να παίξει ένα ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο.

Αποτιμώντας λοιπόν την πορεία της ευρωπαϊκής μας πολιτικής μέσα στους συγκεκριμένους χρόνους και σε συγκεκριμένες ιστορικές συγκυρίες θα λέγαμε, ότι άλλοτε κινείται σε άνετα βουλεβάρτα και άλλοτε σε δύσκολα μονοπάτια. Πολλές φορές καταλήγει σε εξαιρετικά αποτελέσματα με ευμενέστατα σχόλια (π.χ. Προεδρίες 1994, 2003) και άλλες φορές, συναντά μπροστά της δύσκολα εμπόδια, τείχη και γιατί όχι στροφές και πορείες κοπιαστικές. Θα λέγαμε ως κράτος που περιβρέχεται γύρω-γύρω από θάλασσα, πως ο πλους της χώρας μας στα ευρωπαϊκά δρώμενα ιδιαίτερα μετά το 1974 έχει περάσει με πολλές αλλαγές και διαφορετικές πλοηγήσεις. Διότι ένα πλοίο κυβερνάται από έναν πλοίαρχο που είναι ο καπετάνιος σε όλα Η Ευρώπη όμως είναι «ένα ποδήλατο με πολλούς ποδηλάτες» πράγμα που σημαίνει ότι κανένας δεν είναι μοναχός του, αλλά τμήματα του συνόλου. Βάσει αυτών ένα κράτος μπορεί να κυβερνηθεί βάσει ενός συστήματος εξουσίας αλλά αν θέλει να συμμετάσχει σε κάποια συμμαχία ή κοινή προσπάθεια οφείλει να λειτουργήσει ως τμήμα, ως κομμάτι ενός ευρύτερου συνόλου. Είναι γνωστά και έχουν αναλυθεί και αναλύονται ανάλογα με τις εξελίξεις

και τις αλλαγές που γίνονται στο μεταξύ, τα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν την εξωτερική πολιτική και βεβαίως την ευρωπαϊκή πολιτική. Γνωστή επίσης είναι η επίδραση του περιγύρου μας που βρίσκεται σε συνεχή ρευστότητα στην εξωτερική πολιτική. Τέλος γνωστές σε όλους μας, ειδικούς και μη, το πόσο πολυσύνθετη, πολύμορφη και αμφίδρομη και σε καμία περίπτωση ανεξάρτητη είναι η εξωτερική πολιτική όλων των εθνικών κρατών. Πριν από όλα θα θέλαμε να επισημάνουμε πριν αναφερθούμε τον Κ. Καραμανλή μετά το 1974 ή στην συμφωνία σύνδεσης μας με την ΕΟΚ το 1961 κ.λπ., πως η απαρχή της ευρωπαϊκής διαδρομής η πορεία της Ελλάδος δεν έχει αναλυθεί, εξετασθεί και αποτιμηθεί ιδιαίτερα επαρκώς. Δηλ. ερωτήματα του τύπου:

α) Πώς και αν έχουμε διαμόρφωση μιας κατά κάποιον τρόπον ευρωπαϊκότητας ή ευρωπαϊκής συνείδησης στην Ελλάδα;

β) Λειτουργήσε η άποψη του Θουκυδίδη «*ανάμνηση, οράν, προοράν*» για να γίνει η Ελλάδα σύμμαχος της «ευρωπαϊκής ιδεολογίας» ή υπήρξε κάποια «τυχαία» που τελικώς βγήκε σε καλό, πολιτική βούληση ή θέση κάποια στιγμή»;

γ) Ο Κων. Καραμανλής ο οποίος αναμφίβολα διέθετε πολιτικό κριτήριο, έλαβε απόφασή απόλυτα προσωπική με όλα τα ρίσκα εκείνη την εποχή ή κάποιοι άλλοι παράγοντες της συγκεκριμένης ιστορικής στιγμής τον ώθησαν σε αυτή την απόφαση?

δ) *Θέματα όπως*: Το θέμα του ονόματος που οι ξένοι σχεδόν πάντα ονομάζουν Μακεδονία, οι τουρκικές παρεμβάσεις του θαλασσιού και του εναερίου χώρου μας, ο φόβος της διεθνούς αναγνώρισης του Τουρκοκυπριακού κράτους, η υπέρβαση των ευρωπ. οικονομικών ορίων της οικονομικής σταθερότητας, οι σχέσεις Κίνας - ΕΕ και διάφορα άλλα είναι θέματα ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, της ελληνικής ευρωπαϊκής πολιτικής, της ευρωπαϊκής κοινοτικής πολιτικής ή της διεθνούς πολιτικής;

1. Μέσα στο πλαίσιο της εισηγήσεώς μας θα προσπαθήσουμε να θέσουμε τις βασικές αρχές ή άλλως τα νομικά και πολιτικά θεμέλια της ευρωπαϊκής πολιτικής, ως υποτομέως της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Τα θεμέλια της ευρ. πολιτικής παρουσιάζουν σε όλα τα Κ-Μ κάποιες διαφορές καθότι αυτά έχουν διαφορετικά συστήματα, που διέπονται από συγκεκριμένες αρχές νομικού και πολιτικού πολιτισμού, με αποτέλεσμα, για την ανάπτυξη π.χ. του ελληνικού, να λαμβάνουμε υπόψη μας αυτή την πολλαπλότητα και τις διαφορετικές αρχές και αξίες που έχουν κατά την ιστορική τους διαδρομή.

* Εμπειρογνώμων Α' / Σύμβουλος Πρεσβείας Α', Υποψήφιος Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και

2. Έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις για το κατά πόσον η δημόσια πολιτική, που λέγεται εξωτερική πολιτική, χαράσσεται, ασκείται και υλοποιείται μέσα στο πλαίσιο των εθνικών κρατών, έχει την δυνατότητα να επηρεάσει και τις άλλες εσωτερικές ή δημόσιες πολιτικές. Η γενική αρχή που ισχύει είναι ότι οι εσωτερικές πολιτικές αλληλεξαρτώνται και αλληλοεπηρεάζονται από την εξωτερική πολιτική ενός εθνικού κράτους. Στην Ευρώπη ειδικότερα τα εθνικά κράτη από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 ενέταξαν στο «οπλοστάσιο» τους και μια *sui generis* πολιτική, την ευρωπαϊκή πολιτική, ως τομέα των πολιτικών τους και πιο συγκεκριμένα της εξωτερικής τους πολιτικής (European politics). Βάσει αυτού αρχίζει να δημιουργείται ένα νέο πλαίσιο σχέσεων ανάμεσα στις εθνικές πολιτικές και την συνεργασία τους με τις ευρωπαϊκές πολιτικές που διαμορφώνονται μέσα το πλαίσιο των τότε Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και σήμερα ΕΕ.

Αν θα θέλαμε να είμεθα ειλικρινείς, κατά την γνώμη μας μέχρι πολύ πρόσφατα, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι στην ουσία το θέμα που απασχολούσε τα Κ-Μ έγκειτο στην ανάλυση των σχέσεων πολιτικής οικονομίας και δημοσίων πολιτικών με επίκεντρο τις σχέσεις των Κ-Μ με την Ε.Κ/Ε.Ε. Τι σημαίνει αυτό; Ο πρωταρχικός παράγων στις σχέσεις μεταξύ εθνικών πολιτικο-διοικητικών συστημάτων και του υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκού πολιτικο-διοικητικού συστήματος υπήρξε η οικονομία.

Σε κάθε βήμα όμως αυτής της πορείας δεν μπορούσαν να μένουν εκτός αναφοράς οι παράγοντες πολιτική και δίκαιο. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν να δημιουργηθούν ή μάλλον επί το ακριβέστερον να σχηματισθούν δύο βασικοί πυλώνες. Αφενός ο ένας πυλώνας που περιλαμβάνει το σύστημα θεσμών και πολιτικών των εθνικών κρατών και αφετέρου ο άλλος πυλώνας που περιλαμβάνει αντίστοιχο σύστημα, που είναι αποτέλεσμα μεταβίβασης αρμοδιοτήτων, κυριαρχίας κλπ. εκ μέρους των κυρίαρχων πρωταγωνιστών, δηλ. των εθνικών κρατών. Αν απέσυραν ή τώρα αποσύρουν την «εμπιστοσύνη» τους τα εθνικά συστήματα προς το υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα, τότε οδεύουμε προς κατάργηση του «ευρωπαϊκού εγχειρήματος».

3. Η ευρωπαϊκή πολιτική είναι αναμφίβολα στην υπηρεσία των εθνικών κρατών, καθότι αυτά είναι «οι κυρίαρχοι των ευρωπαϊκών Συνθηκών» και ειδικότερα του εθνικού συμφέροντος. Βέβαια είναι γνωστές οι διάφορες θέσεις για το «ευρωπαϊκό συμφέρον», για μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από το εθνικό στο κοινοτικό επίπεδο, για τις «ρωγμές» της εθνικής κυριαρχίας κ.λπ. Έτσι αυτή η πολιτική δεν είναι σήμερα στην διακριτική ευχέρεια των εθνικών

Κυβερνήσεων και ευρύτερα των Εθνικών Δημοσίων Διοικήσεων. Παλαιότερα και για την ευρύτερη εξωτερική πολιτική υποστηρίζετο ότι ουσιαστικά δεν ηλέγχετο από κανένα παρά μόνον από τη νομοθετική λειτουργία στην περίπτωση της κυρώσεως των διεθνών συνθηκών.

Η ευρωπαϊκή πολιτική σήμερα, υπόκειται σε νομικούς κανόνες και νόμους καθώς και σε διοικητικές πράξεις και δράσεις, που είναι κατά κάποιον τρόπο τα θεμέλια της και τα οποία αποτελούν περιορισμούς στην παντοδυναμία των εθνικών κρατών και αυτά χάριν του συμφέροντος του διεθνούς συστήματος ή της διεθνούς κοινωνίας και βεβαίως του συμφέροντος του υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκού πολιτικού συστήματος και της ευρωπαϊκής κοινωνίας. Ορισμένοι μάλιστα χρησιμοποιούν, την έννοια «Ευρωπαϊκοποίηση» την έννοια Διεθνοποίηση και διάφορες άλλες. Βέβαια όποιο όρο και να χρησιμοποιήσουμε, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το σύνολο των εθνικών κρατών και άλλοι πρωταγωνιστές (π.χ. ΜΚΟ) είναι αυτοί οι βασικοί μοχλοί τους. Έτσι οι κανόνες και οι νόρμες που αποτελούν τα θεμέλια, νομικά και πολιτικά της ευρωπαϊκής πολιτικής προέρχονται από το παραδοσιακό Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο και τις εθνικές ή εσωτερικές έννομες τάξεις των κρατών.

Άλλωστε σήμερα η όσμωση ανάμεσα στην εθνική έννομη τάξη και στην διεθνή έννομη τάξη είναι μεγάλη και ιδιαίτερα μέσα στο πλαίσιο της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Δεν μπορεί ουδείς να αμελήσει τις βασικές αρχές του κλασικού διεθνούς δικαίου και των διεθνών σχέσεων στην ανάλυση π.χ. της ΚΕΠΠΑ - ΕΠΑΑ της Ευρ. Ένωσης

4. Βάσει των παραπάνω το θέμα της εισηγήσεώς μας ενδεχομένως θα μπορούσε να διατυπωθεί: «Για μία ελληνική στρατηγική στον τομέα «Ευρώπη» στις αρχές του 21^{ου} αιώνα». Από πλευράς μεθοδολογίας η εισήγησή μας διαρθρώνεται ως εξής: Καταρχάς στην εισαγωγή θα προσπαθήσουμε να ορίσουμε διάφορες έννοιες, όπως συνταγματοποίηση, ευρωπαϊκοποίηση, διεθνοποίηση, κοινοτικοποίηση, διακυβέρνηση κ.λπ. από πλευράς επιστημολογίας. Κατόπιν στο Πρώτο Μέρος θα εξετάσουμε την «ευρωπαϊκή πολιτική» της Ελλάδας μέσα στο πλαίσιο της «ευρωπαϊκοποίησης». Τα ζητήματα είναι πολλά. Ύστερα στο Δεύτερο Μέρος θα εξετάσουμε προβλήματα που τίθενται στις σχέσεις ευρωπαϊκής πολιτικής της Ελλάδος μέσα στο πλαίσιο της «διεθνοποίησης». Τέλος στα συμπεράσματά θα εκφράσουμε κάποιες παρατηρήσεις μας, θα δώσουμε κάποιες απαντήσεις και κάποιες προτάσεις. Το σίγουρο είναι ότι τα ερωτήματα και οι προβληματισμοί γύρω από την ευρωπαϊκή πολιτική πάντα θα υπάρχουν στον ορίζοντα. Για ποιο λόγο; Διότι το ευρωπαϊκό εγχείρημα μπορεί σχετικά σύνολα ενδεχομένως να περιγράψει, αλλά είναι αρκετά δύσκολο και περίπλοκο να επεξηγηθεί, να ερμηνευθεί και να αξιολογηθεί, λόγω του ότι βρίσκεται σε μία

«διαρκή επαναστατική» φάση ή «εξέλιξη της εξέλιξης». Η ευρωπαϊκή πολιτική ως τομέας της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος βρίσκεται σε μία συνεχή αναθεώρηση, αναθέρμανση και ανανέωση.